

Krški zmaj.

(Po narodni pravljici zložil A. H.)

Kjer reke Krke desni vir
 Pričenja svoj pozemski tir,
 Visok se dviga sklad pečin,
 Na njih pa kup je razvalin.
 Grad, ki je zdaj drobljad in prah,
 Nekdaj je bil tlačanom strah;
 Znan daleč bil je na okrog,
 Ko vladal v njem je grof-trinog;
 A še bolj trdega srcá
 Kot grof pa bila je gospa.
 Nenehoma je noč in dan
 Pri delu vprežen bil tlačán.
 V doline krške sredi tam
 Stoji na gričku božji hram.
 Tu sém ubog tlačán hití,
 Ko jarma malo se znebí;
 In kar mu tlaka ran zadá,
 Jih scelita svetnika dvá.

A danes Kozma in Damjan
 Obhajata godovni dan;
 In verno ljudstvo sém hití
 Na božjo pot od vseh strani;
 Zaupno molijo, pojó,
 V sprevodih v božji hram gredó.
 A nad Krčáni korobač
 Grajščinski suče priganjač.
 Glej, malo niže od gradú
 Je kup konopelj in lanú.
 Tlačanje urno se vrté,
 Možje sušé, teró žené . . .
 In ko tlačán se tu solzí,
 Se petje romarsko glasi;
 Glasí milobno se pred grad,
 Tlačanom vbogim slajša jad.
 In čuje petje to gospá,
 A njej ne oblaži srcá,
 Ki rada bi, da bi tlačán
 Krvav bil vedno in solzán.
 Zato se silno razsrdí
 In hlapcem svojim brž velí:
 »Zgrabíte urno tolpo to
 In sém jih dajte, naj teró,
 Ker sém se mi napotijo,
 Da delavce mi motijo!«

Uboge romarske žené
 V naročjih deteta držé;
 Dojenčke hlapci jim vzemó,

In tje za grad jih odnesó,
 In tam zapró jih v skalno klet,
 A matere podijo tret.
 In brž grajščinski priganjač
 Nad njimi dvigne korobač.
 In trlice ropočejo,
 A žene bridko jočejo . . .

Ugasnil že je beli dan,
 Po noči gré domov tlačán;
 Brhkó mu stopajo nogé,
 Vesele, da so spet prosté.
 Gospóda grajska vsa že spí,
 Lahkotno spí in brez skrbi.
 Za gradom tamkaj pa ječé
 Uboge romarske žené.
 Iz temnih ječ se čuje jok,
 Oj jok nedolžnih jim otrok . . .
 Oh, kdo odprl bo vrat tečaj
 In dal dojenčke jim nazaj?
 Povedati ni vsega moč,
 Kar so prestale ono noč.
 A grad ni videl njih solzá
 In grad ni slišal njih prošnjá
 In grad ne vé, kaj je gorjé,
 Ki tare materno srcé.

Nekdo pa čul je mater jok
 In čul otrok nedolžnih stok . . .
 Večerni vetrič pripihlja,
 Po drevju z listjem poigra,
 Odnese vzdibe in solzé
 Od grajskih ječ tje do cerkvé,
 Kjer romarji pojó čujoč,
 In kjer Gospod deli pomoč . . .
 Glej, ko nastopi polnoči,
 Za gradom noč se razsvetli;
 Odpró se ječe na stežaj,
 Iz njih prisiije nov sijaj,
 In materam — glej, vsa zlatá
 Dojenčke dasta dva moža,
 In matere bežé od tam,
 Hité od grada v božji hram;
 Hité v svetišče pred oltar,
 Kjer je zdravnikov svetih par . . .
 In verno ljudstvo brž spozná,
 Da to rešilna sta možá,
 Da sveta Kozma in Damjan
 Odprla ječ sta hod temán . . .

Že leto zemlja se vrti,
 In v gradu se otrok rodi;
 Prelepo hčer Bog jima dá,
 Vesel gospod je in gospa.
 In še pripoveduje svet,
 Da star petelin sedem let
 Je znesel jajce tje za zid,
 Prišla je kača je valit.
 In izvali se jej črvič,
 Črvič pa ta je zmaj mladič;
 Zarije se v temoten kraj,
 In iz črviča raste zmaj,
 In raste urno, se redí,
 V treh letih sedem glav dobí.
 Ko léta tri še potekó,
 Noge in krila mu vzrastó,
 In ko še nekaj let miní
 Rožén oklep život dobí.
 In rep postane mu koščen,
 In oster vzraste mu grehen.

Gospod pa grajski in gospa
 Mudita rada se doma,
 In hčerko odgojujeta,
 Rast njeno občudujeta.
 Ko zjutraj solnce prisvetli,
 Vodovje krško pozlati:
 Kraljico vseh dolenskih rek,
 In Višnjegorko, topli Breg,
 In Poltarice vir hladan,
 In Lipovko, potók glasan:
 Takrat pa hčerka v lino gre,
 In mati spleta jej lase;
 Obleče v krilo jo lepo,
 Poljubi lica jej sladko;
 In hčerka teče dol pod grad
 Na pisan travnik cvetek brat.
 In grajska hči ponavlja to,
 Dokler poletje je gorko.

(Dalje.)

Luka Vrbec.

(Zgodovinska povest iz 16. stoletja. — Spisal *Podgoričan*.)

II. Župnik Luka.

»... ta stara hudokunfhtna Kazha,
 Hudizh, je narpoprej Evo, potle fkusi njo
 Adama, fkusi fvojo hudo kunfht sapelal.«

Dalmatin.

Dedikant Šoba je vedril in
 nočil v Drenovčevi koči,
 kjer je potrkal, vedoč, da
 ga bodo gostoljubno spre-
 jeli. Drenovčeva družina je bila
 po veri že luteranska. Postregli
 so mu, kolikor je bilo v moči revne
 družine, in Šoba je bil s tem zadovoljen,
 kar so mu deli na mizo.

Krasno jutro se je rodilo iz viharne
 noči. Še goreči Šoba si ni mogel kaj,
 da ne bi gledal, odhajajoč od te hiše,
 z radostjo v ta božji lepi svet, ki je
 imel zanj le eno napako, da je namreč
 na njem še toliko katoličanov. Krepko
 koraka proti Ponikvam in od todi gre

dalje v dobropoljsko dolino, kjer je
 preje že večkrat oznanjeval novo vero
 in je poznal že več luteranskih dušic
 — posebno med ženstvom je imel
 mnogo zaznamovanih. Med potjo še en-
 krat prešteva, koliko dušic ima že na
 svoji strani in koliko si jih upa kmalu
 dobiti. Med prvimi so bile: Orehkarjeva
 vdova, Rupnikova Lucija, Zadolarjeva
 Franica, Cvekova Maruša in še več takih
 starih devic in vdov: — med po-
 slednjimi pa je bil najvažnejši — do-
 brepoljski župnik Luka Vrbec. Ko se
 spomni Šoba tega imena, pogleda plaho
 okoli sebe, ali ga ni morda kdo videl,
 ko se je njega spomnil, zakaj župnikov

Krški zmaj.

(Po narodni pravljici zložil A. H.)

(Dalje.)

nes spet tlačanov mrgoli,
 Grajščinski valpet bič vihti,
 Gospa še vpije dol iz lin; —
 Solzi se pa tlačán-trpin.
 Grajščinska hči dvanajstih let
 Po travniku pobira cvet:
 Kaj mar ji glas je materin,
 Kaj mar ji ubogi je trpin!
 Cvetlic krasnih nabrala je,
 A sama najbolj zala je.
 In spet se vrača s cvetjem v grad,
 Pa kar nastane piš odzad.
 In predno se ozrè nazaj,
 Pograbi jo pregrozni zmaj —
 Objame sedem jo vratov,
 Zleti ž njo zmaj v podzemski rov;
 Odnese jo v brlog teman,
 Pred njim pa straži noč in dan.
 Pač slišali so klic na grad,
 In zmajsko videli zverjad;
 A zoper njo pomoči ni.
 Pošasti grad se ves boji;
 In črno se obleče vse,
 Izhod in vhod se v grad zaprè.
 Gospa pa hodi v lino sest,
 Od toge pušča jo zavest.
 In vsak dan na večerni hlad
 Priveje vetrič tje pred grad,
 Hladi lahno, ljubko pihijá,
 Gospej izvablja tok solzá.
 Zakaj ječiš gospa, zakaj?
 Čuj pred votlino hrope zmaj,
 In iz votline čuješ jok,
 Kot jok nedolžnih je otrok.
 To materi prinaša v grad

Večerni dih, večerni hlad.
 Sto pisem pisat brž hití,
 Razpošlje ja na vse strani:
 Če kje na svetu je junak,
 Dovolj srčan, dovolj krepak,
 Ki zmaja bi pred jamo strl,
 Do deklice pa vhod odprl:
 Zlatá obeta sedem mér
 In v zakon dá mu zalo hčer.

Ko v drugič klije spet pomlad,
 Dospè junak pred krški grad,
 In vstavi se in govori
 Gospej, ki v lini se solzí:
 »Bogata kaži mi gospa,
 Kje je pripravljen kup zlatá?
 Potem brž zmaja streti čem,
 In ti ujeto hčer otmem!«
 »Junak, pozdravljen tisočkrat,
 Da si prišel mi zver končat;
 Le hiti brž in steri zver,
 Zlata dobiš, če rešiš hčer,
 Kar nese ti ga sedem konj,
 In še na vrh, le pridi ponj!«
 Gospa še v lini obsedí,
 Junak pa pred brlog hití.
 V pečinah strmih je brlog,
 Pod njim pa je tolmun globok.
 Junak pred vhodom obstoji,
 In speči zmaj se prebudi;
 Zavije rep, ga v skalo vpre,
 In zarohni in krila vspnè,
 In sedem kvišku vspnè vratov,
 Srtini se greben njegov,
 In v dim in ogenj ves zavít
 V junaka vrže se srdit . . .
 Ječi junak, žvenkeče meč —
 A že po njem sledú ni več.
 Zverjad pa puha in rohni,
 Da skala in brlog bobni;
 In po dolini divji piš
 Buč in trga strehe s hiš.
 In grad pretresa groza — strah,
 Potegnejo čez vrata pah;
 V dvorani pa gospa sedi,
 Solzi se bolj, še bolj ihtí.
 Ko pride spet večerni hlad,
 Priveje vetrič tje pred grad,

Prinese sèm do grajskih lin
Otožne glase od pečin:
Oj glase, ki jih zver rohni,
Oj stoke, ki jih stoče hči . . .

Ko trikrat mine noč in dan;
Pa pride drug junak močan;
Pred gradom krškim obstojí,
Gospej pa v lini to velí:
»Glej, v pismu tvojem to sem bral,
Da kdor bo zmajsko zver končal,
In kdor ti hčerko bo otel,
Bo kot nevesto jo objel;
Prišel sem daleč in želim
Poprej, ko grem in se borim
Na sliki zreti njen obraz,
Če záme je in zánjo jaz.«
Pokaže sliko mu gospa:
»»Poglej, junak, obraz le-ta!
Le hiti brz, če si srčan
Dovolj krepak, dovolj močan,

Odvzemi mi bolest in jad,
Ki tre že drugo me pomlad;
In reši moje hiše čast,
Otmi mi hčer, pobij pošast;
In kadar bodeš hčer otel,
Nevesto bodeš jo objel;
Zlata dobiš, le pridi ponj,
Kar nese ti ga sedem konj!«

In vrl junak nad zmaja gré,
Junaško bíje mu srcé . . .
Pa prebudi se zmaj iz sanj,
Povspne se kvišku, plane nanj;
Junak vihtí, in žvižga meč,
Pa dim obvíje ga goreč,
In vrže z repom zmaj ga v zrak,
Letí v tolmun globok junak. —
In spet razsaja divji zmaj,
Da stresa se sosedni kraj;
Po dolu pa vihar besní,
Da strah in groza je ljudi (Konec.)

Luka Vrbec.

(Zgodovinska povest iz 16. stoletja. — Spisal Podgoričan.)

III. Neuspehi.

Sakaj ker ficer ty, kir se Karfzhanfke vere hvalio, inu en pregreshen leben pelajo, tu se nyh veliku pohujfha, inu taki sturé, de se od téh nevernih Boshje ime shentuje. Katerim ludem, kir taku druge pohujfhajo, bi tudi bulfhe bilu, da bi en Malinski kamen na nyh garli vifsil, inu de bi leshali v' Murji ker je nar globokefhe.

Dalmatin.

Radostnim srcem je Šoba hitel poročat Juriju Kobili veselo novico, da je dobrepoljski župnik Luka Vrbec izgovoril odločno besedo. Jurij se je kar topil v samem veselju, ko je čul to novico, zakaj to je bila za luteranstvo v Suhi Krajiní najvažnejša pridobitev. Brez skrbi se je smelo pričakovati, da bodo po vzgledu župnikovem sprejeli tudi nje-

govi župljani novo vero. Zato je Jurij prijateljsko objel Šobo, rekoč: »Oh, dragi moj Pankracij, najzaslužnejši mož za luteranstvo na Kranjskem! Ti si mi edina tolažba, edina podpora; le ti si mi še porok, da očiščeni evangelij zmaga umazano papeštvo! Jerom še ni nikogar pridobil za naš evangelij; takisto ne ubegli menihi.«

Šoba je bil presrečen, ker ga je tako pohvalil prvak slovenskih luterancev.

Krški zmaj.

(Po narodni pravljici zložil A. H.)

(Konec.)

Spet v lini tretji dan gospá
 Otira z lic si tok solzá,
 In njeno materno srcé
 Okuša v merah vseh gorjé,
 Ker spet prinaša vetrič v grad
 Rohnenje zmajsko, hčer in jad.

Večerno solnce gre v zaton,
 Na gričku tam zapoje zvon,
 Zvoni glasno, zvoni miló,
 K molitvi vabi ljud ljubó.
 In ljudstvo vrè od vseh strani,
 K molitvi v božji hram hiti.
 A proti gradu od cerkve
 Menih v rujavi halji gré;
 Mož star je že in sivolas,
 Vrvica bela mu je pas;
 Na strani molek mu visí,
 V desnici meč jeklen drží;
 V levici ima križec zlat.
 In gre naravnost v krški grad.
 Z odločnim glasom govori
 Gospej, ki joče in ihti:
 »Čemu pač tarnaš mi, gospá,
 In točiš toliko solzá?
 Ne veš-li, da solzé samé
 Bolesti ti ne utešé,
 Če jih ne spremlja vzdih gorák,
 Ki gor se dviga nad oblak
 Pred kralja večnega prestol,
 Ki zná celiti vsako bol?
 Čemu obetaš kup zlatá
 Junaku, da pošast končá?
 Čemu obetaš v zakon hčer,
 Če zmagal kdo bi ljuto zver?
 Glej, s tem neskušence slepiš,
 Slepiš grdo in pogubiš:
 Ker motiš se, gospa, močno,
 Da hčer otelo bi zlató;
 In da bi oni jo otel,
 Ki bi za njen obraz se vnel.
 Pod solncem ni se še rodil
 Junak, ki zmaju kos bi bil.
 Kdor gré nad zver zaupajoč
 Na oster meč in svojo moč,
 In ktereга pregoljufa
 Prelepa hčér in kup zlata:
 Tolmun dovolj globok je še,

Da lakomneže té požrè.
 Jaz ti, gospa, pa to povém,
 Naj ti to smem, naj ti ne smem:
 Ko bo srcé dovolj mehko,
 Pa rešil hčér ti bo nekdo;
 In kadar spet molila boš,
 Takrat pa hčér dobila boš.
 Le če molitve klic goreč
 Se združita in oster meč,
 Le če zaupanje v Boga
 Človeka kot oklep obda:
 Tedaj lahko gre človek v boj.
 Naj je še tolik vražji roj;
 Tedaj je mož dovolj junak,
 Za vsak je boj dovolj krepak.
 Gospá! li čuješ . . . ? Zvon zvoni,
 K molitvi vabi vkup ljudi.
 Čuj! v cerkvi molijo na glas,
 Da zmaja srečno strl bi jaz;
 Da zmaja strl bi, hčér otel,
 Da spet bi oče jo objel;
 Da mati, ti bi, kot poprej
 Lasé ji spletala odslej.
 Glej, kjer ubog tlačán klečí,
 In gradu prosi pomoči,
 Zakaj gospod bi in gospá
 Ne pokleknila tje na tla?
 Tam potožila svojih ran,
 Kjer Kozma zdravi in Damjan?«

Gospej solzé se posušé,
 In vroča lica zarudé;
 In glej, kar često se zgodi —:
 Nesreča vero oživí.
 Gospod grajščinski in gospa
 Hitita v božji hram oba:
 Tam vržeta se pred oltar,
 In molita, še kot nikdar;
 In ž njima moli verni rod;
 Molitev sliši to Gospod . . .
 Čuj, kaj se stresa, kaj rohni
 In kaj tolmun tako kipi?
 Kraljica pa dolenskih rek
 Zakaj ti pljuska ven čez breg?
 Meniški mož je dvignil meč —
 Pošast je pala krvaveč;
 V tolmun vali se zmaj orjak —
 V brlog hiti po hčer junak . . .

Ko vrnejo se iz cerkve,
 Oteto grajski hčer dobé . . .
 Okušal radost ves je dol
 In zabil je tlačansko bol.
 In ko menih se poslovi,

Ostró še gradu zapreti,
 Da naj ubogi mu Krčan
 Ne ho več sužnik in tlačan;
 Ljudi naj prosta vabi pot
 Nebeških prosit si dobrot.

Luka Vrbec.

(Zgodovinska povest iz 16. stoletja. — Spisal *Podgoričan.*)

IV. Odločni korak.

Isto nedeljo, ko se je hotel v Škocijanu Jurij Kobila za pridigarja usiliti, prestopil je v Dobropoljah Luka Vrbec očitno k luteranstvu in sicer s tem, da je opustil sveto mašo. Na svojo stran je bil dobil tudi svojega lahkomišljenega rojaka kapelana Leonharda Pavšalka, a drugi kapelan Blaž Trpin, ki je bil priprostega rodú, ni se dal pregovoriti.

Ob nedeljah je imel jutranjo mašo običajno župnik, ki je bil doslej vedno toliko natančen, da je pristopal vselej o pravem času, in ni bilo ljudem treba čakati. Danes ga pa kar ni bilo pričakati. Ljudje so bili že zdavna vsi v cerkvi, tudi iz oddaljenih vasij, v zvoniku je tudi že odzvonilo, a maševat pa vendar nikogar ni bilo. Ljudje so nekaj časa potrpeli, ko pa le ni bilo móči sčakati, začeli so godrnjati. Cerkovnik je v eno mer tekal: sedaj iz zakristije do župnišča, sedaj nazaj v cerkev. Ljudje so zahtevali mašo, a on jim ni mogel ustreči: v župnikovo stanovanje ni mogel priti, ker so bila velika

. . . nah Gospud Iesus Cristus . . .
 nej tukaj fvojga teleffa inu krij offral:
 temuzh je vksal jesti fvoje tellu, inu
 pyti fvojo kry.

Dalmatin.

vrata danes proti navadi zaprta. Da bi ljudi malo potolažil, vzame svečico, prižge jo pri večni luči, privije svečico na prižigalnik in prižiga sveče na oltarju prav počasi. Ljudje se takoj pomirijo, češ, da se bode vendar le pričela maša. Ko cerkovnik vidi, da so se ljudje pomirili, gre zopet v zakristijo, ukaže strežnikoma, da se vstopita tako, kakor sta se vselej, predno sta šla k oltarju: eden je držal na levici mašne bukve, z desnico pa za zvonec, drugi pa je zraven njega stal s sklenenima rokama. Ljudje so pričakovali in si mislili: sedaj pa sedaj bodo pristopili. Cerkovnik je med tem vnovič tekal okoli župnišča in poskušal priti noter skozi sprednja ali zadnja vrata, toda nikjer ni mogel. Ko ni tako nič mogel opraviti, začne metati pesek najpreje v župnikova okna; ko se mu župnik ne oglasi, zakliče kapelana Leonharda; ko se tudi tu nihče ne odzove, gre klicat gospoda Blaža, ki je imel sobo obrneno na dvorišče. Tu se mu posreči. Gospod Blaž takoj odpre okno in ga vpraša, kaj pomeni njegovo razgrajanje. Ko mu cerkovnik pové, kaj je, obleče se hitro in hoče